

South East European Network
for Professionalization of Media

DIVERSIFIKACIJA MEDIJA I SLABLJENJE UTJECAJA PROFESIONALNOG NOVINARSTVA

Budućnost medija u
Bosni i Hercegovini –
Mišljenja ključnih aktera

Lamija Kovačević

NAŠI MEDIJI:

Akcija civilnog društva za razvijanje medijske pismenosti i aktivizma,
suzbijanje polarizacije i promovisanje dijaloga

NAŠI MEDIJI:

Akcija civilnog društva za razvijanje medijske pismenosti i aktivizma, suzbijanje polarizacije i promovisanje dijaloga

DIVERSIFIKACIJA MEDIJA I SLABLJENJE UTJECAJA PROFESIONALNOG NOVINARSTVA

Budućnost medija u Bosni i Hercegovini – Mišljenja ključnih aktera

Autorica i istraživačica: Lamija Kovačević

Voditeljica regionalnog istraživanja: Brankica Petković

Urednica regionalnog istraživanja: Vesna Nikodinoska

Prevod s engleskog: Ivana Kalember

Korektura: Amela Šehović

Grafički dizajn: Špela Kranjec

Izdavač:

Fondacija "Mediacentar", Sarajevo

Sarajevo, januar 2026.

*Ova publikacija je urađena uz finansijsku podršku Evropske unije.
Sadržaj je isključiva odgovornost autorice i izdavača i ne odražava nužno stavove Evropske unije.*

SADRŽAJ

IZVRŠNI SAŽETAK	4
I. UVOD	6
II. MIŠLJENJA O MEDIJIMA, NOVINARSTVU I DEMOKRATIJI	8
2.1. Definiranje medija, novinarstva i demokratije	8
2.2. Opisivanje medija, novinarstva i demokratije	10
2.3. Izazovi fragmentacije	12
III. RAZMATRANJA O IDENTIFICIRANIM TRENDOVIMA I RIZICIMA	13
3.1. Slabljenje medijskih sloboda	13
3.2. Krize finansiranja medija	15
3.3. Medijsko okruženje	16
IV. KORIŠTENJE MEDIJA I POVJERENJE U MEDIJE	17
4.1. Korištenje medija	17
4.2. Povjerenje u medije	19
V. POTREBE I ZAHTJEVI GRAĐANA	21
5.1. Zahtjevi učesnika	21
5.2. Odnos građana prema medijima	23
VI. MIŠLJENJA O BUDUĆNOSTI MEDIJA I NOVINARSTVA	25
6.1. Budućnost medija u kontekstu globalnih trendova	25
6.2. Tehnološki trendovi	26
6.3. Distribucija medijskog sadržaja	27
6.4. Finansiranje medija	27
VII. ZAKLJUČAK I PREPORUKE	29
REFERENCE I IZVORI	33
O AUTORKI	38

IZVRŠNI SAŽETAK

Aktuelna kriza slobode, kvaliteta i legitimnosti s kojom se suočavaju mediji u Bosni i Hercegovini (BiH) dodatno se produbila 2025. godine, jer se prostor za nezavisno i slobodno novinarstvo nastavio sužavati zbog sistemskih političkih pritisaka, finansijske nestabilnosti i izazova u održavanju povjerenja javnosti. Mediji se u široj javnosti doživljavaju kao politički kontrolirani, u okruženju u kojem su profesionalni novinari u velikoj mjeri marginalizirani i izloženi ozbiljnim ograničenjima sloboda.

Ovaj nastavak istraživanja *Budućnost medija* nadovezuje se na prethodna saznanja kroz analizu kvalitativnih podataka prikupljenih putem fokus grupa s građanima, medijskim profesionalcima i građanima s značajnim društvenim i kulturnim kapitalom. Učesnici u istraživanju su komentirali da medijski sistem ne informira javnost efikasno, ne osigurava odgovornost i ne pruža prostor za javnu raspravu – te time ne ispunjava osnovne uloge medija u demokratiji.

Nalazi ukazuju na fragmentirano okruženje oblikovano globalnim trendovima, ali i domaćim specifičnostima. Medijski prostor odražava globalne fenomene poput digitalne disrupcije, algoritamske segmentacije i erozije zajedničkog informacijskog prostora. Istovremeno, dodatno je razbijen polarizacijom medija u BiH duž političkih, etničkih i ideoloških linija, kao i različitim politikama u okviru složene administrativne strukture zemlje.

Novinari u Bosni i Hercegovini suočavaju se sa sve većim napadima i pritiscima, koji su sve vidljiviji i u zakonodavnom okruženju, posebno u Republici Srpskoj, uz pokušaj da se uvede “zakon o stranim agentima” – što signalizira daljnju demokratsku regresiju nakon ponovne kriminalizacije klevete. Razmišljanja medijskih profesionalaca o trendovima iz prethodnih istraživanja uglavnom su potvrdila ranije nalaze, s posebnim naglaskom na povećane finansijske pritiske uzrokovane povlačenjem i smanjenjem značajnih međunarodnih donatorskih sredstava, kao i gašenjem ili smanjenjem redakcija povezanih s tim izvorima.

Građani uključeni u istraživanje opisali su informacijski zamor, konfuziju, izbjegavanje vijesti i nepovjerenje kao aspekte svog odnosa prema medijima. Diskusije su ukazale na sve manji generacijski jaz u medijskim navikama, budući da su i mlađi i stariji učesnici naveli da su im društvene mreže i *online* mediji primarni izvor informacija. Dio učesnika istakao je da više vjeruje pojedincima nego institucijama kada je riječ o utjecaju na oblikovanje javnog diskursa.

Istaknuto je da budućnost medija ovisi o uspješnom odgovoru na izazove pronalaženja alternativnih izvora prihoda, prevazilaženja prepreka u distribuciji sadržaja radi dosezanja publike, te osiguravanja zaštite medijskih sloboda uz istovremeno uređenje tržišta. Iako su pojedini medijski profesionalci izrazili zabrinutost zbog regulatornih rješenja i nepovjerenje u zakonodavni proces, većina smatra da je nužno urediti oblasti poput transparentnosti vlasništva nad medijima. Tehnološka prilagodba, iako rijetko spominjana, ostaje stalan izazov, uprkos tome što BiH dosljedno zaostaje za novim trendovima.

Na osnovu diskusija sa građanima, medijskim profesionalcima i građanima s značajnim društvenim i kulturnim kapitalom, proizašao je skup preporuka za unapređenje budućnosti medija u Bosni i Hercegovini, koje se nude u zaključku izvještaja.

I.

UVOD

Mediji u Bosni i Hercegovini suočavaju se s krizom slobode, kvaliteta i legitimnosti. Ustrajni finansijski i strukturni izazovi – obilježeni nedostatkom zaštite slobode medija i novinarstva, prezasićenim medijskim tržištem i slabim oglašivačkim prihodima – ugrožavaju održivost brojnih redakcija. Politički utjecaj i pritisci široko su rasprostranjeni u sektoru, dok se etičko novinarstvo svodi na mali broj stručnih profesionalaca i redakcija koje se opiru pritiscima i trude se prilagoditi tehnološkim trendovima. Preuzimanje kontrole nad državom od strane privatnih interesa, politički utjecaji i dezinformacije dodatno urušavaju povjerenje javnosti, naročito u kontekstu niskog nivoa medijske i informacijske pismenosti (Sokol, 2025).

Prethodna procjena medijskog sektora u BiH zasniva se na prvoj fazi istraživanja “Budućnost medija”, gdje je analiziran obiman skup podataka o medijima, novinarstvu, navikama publike u konzumaciji medija i demokratiji.¹ Ovaj izvještaj pruža nastavak i dublju analizu stanja medija i novinarstva u Bosni i Hercegovini, zasnovanu na kvalitativnim podacima prikupljenim tokom fokus grupa u kojima su učestvovali građani, medijski profesionalci i građani sa značajnim društvenim i kulturnim kapitalom i utjecajem, čije perspektive pomažu kontekstualizirati i protumačiti ključne trendove. Istraživanje je dio regionalnog projekta “Naši mediji: Akcija civilnog društva za unapređenje medijske pismenosti i aktivizma, suzbijanje polarizacije i promoviranje dijaloga”, koji implementira devet medijskih organizacija iz Zapadnog Balkana, Turske i Slovenije u periodu 2023–2026. godine.

U junu 2025. godine, održano je pet fokus grupa koje su uključile ukupno 43 učesnika – odabranih uz uvažavanje roda, dobi, nivoa političke angažiranosti i geografske zastupljenosti.² Dvije fokus grupe sa građanima različitih dobnih skupina održane su u Mostaru (mlađa skupina, 18–35) i Novom Gradu (starija skupina, 36–65). Kontrolna fokus grupa građana sa značajnim kulturnim i društvenim iskustvom i utjecajem održana je u Sarajevu. Dvije fokus grupe s medijskim profesionalcima održane su u dva najveća grada – u glavnom gradu Sarajevu i u Banjoj Luci, najvećem gradu entiteta Republika Srpska (RS). Ova odluka donesena je djelimično zbog osiguravanja većeg broja učesnika, budući da se najveći broj medijskih radnika nalazi u tim gradovima, ali prije svega zbog značajne razlike u političkom ambijentu s obzirom na ponovnu

1 Cjelokupni skup podataka prikupljen za Bosnu i Hercegovinu, zajedno s podacima prikupljenim za druge zemlje Zapadnog Balkana i Tursku, dostupan je na platformi pripremljenoj u okviru projekta “Naši mediji”: <https://futureofmedia.seenpm.org>

2 Za više informacija o uzorku i primijenjenoj metodi uzorkovanja, vidi Aneks I.

kriminalizaciju klevete u RS-u 2023. godine, što predstavlja ozbiljan korak unazad za slobodu izražavanja (Sokol i Gačanica, 2025).

Analiza stavova o medijima, novinarstvu i demokratiji, razmišljanja medijskih profesionalaca o nalazima, te podaci prikupljeni o medijskoj upotrebi i potrebama građana, zajedno s perspektivama o budućnosti novinarstva, korišteni su za izradu preporuka za različite aktere, uključujući medije, institucije, civilno društvo, profesionalne organizacije i predstavnike vlasti.

II.

MIŠLJENJA O MEDIJIMA, NOVINARSTVU I DEMOKRATIJI

Građani koji su učestvovali u ovom istraživanju definirali su demokratiju kroz normativne, liberalne i participativne elemente, ali su njenu praksu u Bosni i Hercegovini opisali kao elitističku i zarobljenu privatnim interesima. Ista razlika u percepciji vidljiva je i kada je riječ o normativnoj i stvarnoj ulozi medija i novinarstva u društvu. Učesnici smatraju da su mediji u BiH pod snažnim političkim i poslovnim utjecajem i kritikuju ih zbog nedostatka odgovornosti i konfuznog, prezasićenog informacijskog okruženja. Ovakav jaz u percepciji su građani sa značajnim društvenim i kulturnim kapitalom i utjecajem, građani općenito, te novinari smjestili u kontekst fragmentacije sistema informiranja, na lokalnom i globanom nivou.

Učesnici smatraju da su mediji u BiH pod snažnim političkim i poslovnim utjecajem i kritikuju ih zbog nedostatka odgovornosti i konfuznog, prezasićenog informacijskog okruženja.

2.1. DEFINIRANJE MEDIJA, NOVINARSTVA I DEMOKRATIJE

Građani učesnici definirali su demokratiju kroz liberalne i participativne elemente, dok su njenu primjenu u Bosni i Hercegovini dosljedno opisivali kao elitističku i zarobljenu privatnim interesima. U fokus grupi s mlađim učesnicima, sloboda govora, pravo glasa i zaštita ljudskih prava istaknuti su kao ključne komponente (žena, 29; muškarac 2, 27, Mostar), dok su učesnici iz fokus grupe sa starijim građanima naglašavali elemente poput "slobodnog društva", "slobode mišljenja", "vladavine prava" i jednakosti pred zakonom (muškarac 2, 39, Novi Grad; muškarac, 48, Rašće). Nasuprot tome, iznesene su kritike zbog nedostatka transparentnosti i stavova o sistemskoj diskriminaciji u državi (npr., biračka prava) (žena 1, 24; žena, 20, Mostar).

Slično tome, definiranje medija uglavnom je odražavalo njihovu normativnu ulogu u demokratskom društvu. Mlađi učesnici jednoglasno su se složili da su mediji "izvor informacija", uz napomenu o njihovoj zabavnoj funkciji (žena 2, 24, Mostar) i istakli da predstavljaju "jedan od najvažnijih stubova demokratije" (muškarac 2, 27, Mostar). Pojedine definicije pratile su i kritička razmišljanja

o ulogama medija, pri čemu su oni opisani kao "instrument ujednačavanja mišljenja" (žena, 52, Novi Grad) ili kao "oružje koje se može koristiti i pozitivno i negativno; ...kanal informisanja, ali i manipulacije" (žena, 29, Mostar).

U fokus grupi sa starijim građanima zabilježene su izraženije razlike u stavovima o tome šta sve može biti smatrano medijem. Iako se većina složila da tradicionalni mediji i novi digitalni formati spadaju u kategoriju medija, granice ovog pojma bile su predmet rasprave. Dok su neki učesnici medije definirali široko – kao "sve što nas okružuje i pruža informacije" (muškarac 2, 39, Novi Grad) – drugi su dovodili u pitanje legitimitet i odgovornost novih digitalnih medijskih formata, naglašavajući problem nedovoljne regulacije i provjere informacija.

Neko sjedi za svojim računarom i iznosi neistine, uzburkava javnost, ljude i ostalo. Tako da mediji su sad postali sve i svašta. Ja nekako i ne bih nazvao sve te medijima, jer ne može jedan portal biti medij. (muškarac 1, 39, Novi Grad)

Medijski profesionalci Tamara Ćuruvija sa Radio-televizije Republike Srpske (RTRS) u Banjoj Luci i Dinko Dundić, novinar "Fokusa" iz Sarajeva, izrazili su zabrinutosti u vezi sa nejasnim zajedničkim konceptom medija, posebno online medija, koji je oblikovan "novim tehnološkim trendovima" i kojem nedostaju jasni kriteriji.

Prilikom definiranja idealnog novinara, učesnici su se pozivali na kriterije objektivnosti, profesionalnosti i odgovornosti, pri čemu je uloga novinara uglavnom opisana u terminima čuvara demokratskog društva (muškarac 1, 27, Mostar). Neki su građani isticali novinarsku etiku i standarde (žena 1, 24, Mostar), izvještavanje zasnovano na činjenicama i često "ozbiljnost" (muškarac, 26, Mostar; žena 1, 52, Novi Grad; muškarac 1, 39, Novi Grad). Jedna učesnica iz Novog Grada tvrdila je da pravo novinarstvo može imati transformativni efekt na društvo:

Ukoliko bi to novinarstvo se podiglo na viši nivo i [kada bi novinari] bili odgovorniji, mislim da bi veći procenat stanovništva drugačije izgledao i mislim da bi to sve bilo drugačije. (žena 1, 52, Novi Grad)

Idealistični narativi o ulozi novinara u društvu bili su zastupljeni među pojedinim učesnicima u fokus grupi u Novom Gradu, ali su uglavnom izostali među mlađim učesnicima. Tokom diskusije, ovi narativi su također bili osporavani: neki su naglašavali novinarstvo kao suštinski hrabro, zahtijevajući požrtvovanost i strast (muškarac, 51, Novi Grad), dok su drugi tvrdili da je to uglavnom potrebno u istraživačkom novinarstvu (muškarac 2, 39, Novi Grad).

2.2. OPISIVANJE MEDIJA, NOVINARSTVA I DEMOKRATIJE

Građani koji su učestvovali u fokus grupama su se složili s tim da mediji “nisu slobodni”, pri čemu su politički utjecaj i poslovni interesi navedeni kao ključni faktori koji oblikuju izvještavanje. Nekoliko učesnika u fokus grupi u Mostaru istaklo je fragmentiranu prirodu medijskog sektora, polariziranog duž linija različitih interesa, npr. usklađenih sa različitim etnonacionalnim narativima u BiH (muškarac 2, 27; muškarac, 26, Mostar). Jedna učesnica je tvrdila da to ometa informativnu funkciju medija:

Kako je moguće da, kada se neki događaj desi, recimo, u Sarajevu ili Mostaru, tri medija o njemu izvještavaju, a daju različite informacije? [...] Vjerujem da su mediji sigurno pod utjecajem određenih političkih stranaka, grupa ili možda čak drugih kriminalnih organizacija i tako dalje. (žena, 28, Blagaj)

Porast broja medijskih kuća u Bosni i Hercegovini nije se smatrao dokazom većeg medijskog pluralizma. U fokus grupi sa građanima sa visokim društvenim i kulturnim kapitalom i utjecajem, univerzitetski profesor i politički analitičar Nerzuk Ćurak je tvrdio da je ovaj broj direktno povezan sa hiperdecentraliziranom strukturom BiH, ističući da “to nema nikakve veze sa stvarnim demokratskim učešćem građana u razvoju medija”. Umjesto toga, naveo je, “donosioci odluka – ljudi koji imaju moć na različitim nivoima vlasti, od opština naviše – žele imati svoje medije”. Iz drugačije perspektive, Zlatko Ganić, univerzitetski profesor i direktor Digitalnih medija u “Fabrici”, kritikovao je rast broja medija koji se isključivo bave preuzimanjem i recikliranjem tuđih sadržaja.

Nedostatak odgovornosti, posebno u *online* medijima, utječe na razumijevanje medija i njihove demokratske uloge kod građana – što je odraženo u prethodno citiranoj dilemi vezanoj za *online* formate. Pitanje sve većeg broja online medija uporno je povezivano sa nedostatkom transparentnosti vlasništva, što su istakli mnogi učesnici. Ćurak je naglasio hitnost donošenja zakona o transparentnosti vlasništva medija kako bi se razjasnili potencijalni interesi: “zašto neki portal blati nekoga, a nekoga veliča”. Amarildo Gutić, novinar “Žurnala”, tvrdio je da raširen nedostatak transparentnosti podstiče anonimnost među medijskim profesionalcima, dok su novinari koji se pridržavaju standarda izloženi pritiscima.

Svi predstavnici opće javnosti u istraživanju izrazili su zabrinutost zbog rasta broja medija i istovremenog smanjenja broja studenata novinarstva. Jedna učesnica opisala je taj trend kao “uznemirujući”, strahujući da on implicira “da raste broj medija koji ne poznaje možda osnovne medijske i novinarske kodekse i etiku novinarstva” (žena 1, 24, Mostar). Medijski profesionalci su

Jednoglasno je ocijenjeno da mediji “nisu slobodni”, pri čemu su politički utjecaj i poslovni interesi navedeni kao ključni faktori koji oblikuju izvještavanje.

Porast broja medijskih kuća u Bosni i Hercegovini nije se smatrao dokazom većeg medijskog pluralizma.

bili manje zabrinuti zbog direktne povezanosti. Ipak, prepoznali su širi trend okretanja interesovanja od novinarstva ka odnosima s javnošću. Ljiljana Smiljanić, novinarka AlJazeera Balkans, povezala je trend manjeg broja studenata novinarstva i komunikologije u Banjoj Luci sa otvaranjem Odsjeka za odnose s javnošću na Univerzitetu u Banjoj Luci, dok je Dejan Šajinović, novinar u "Nezavisnim novinama", istakao rastući značaj javne komunikacije za političare, kompanije i korporacije, kojima nisu potrebni novinari, već "ubacivači vijesti" koji će "držati mikrofon".

Nedostatak odgovornosti, posebno u online medijima, utječe na razumijevanje medija i njihove demokratske uloge kod građana.

Kritikujući široki politički utjecaj na medije, jedna učesnica je tvrdila da je niskokvalitetan sadržaj povezan s pritiscima na novinare (žena 1, 52, Novi Grad). Đorđe Vujatović, dopisnik Federalne TV iz Banje Luke, naglasio je da je se u protekle dvije decenije politika "trudila (se) svim silama da kaže da su novinari društveno-politički radnici", razmišljajući o medijima kao "artiljeriji".

Iako su prepoznali novinarstvo kao ključno za demokratske procese, građani učesnici su uglavnom potvrdili gubitak reputacije profesije, odražavajući kritike upućene medijima i ističući faktore koji novinarstvo čine neprivlačnom karijerom. U fokus grupi sa starijim građanima i građankama u Novom Gradu, jedan učesnik je izrazio zabrinutost zbog odluke svog sina da studira novinarstvo, strahujući da profesija zahtijeva stalno "balansiranje" dok ne pruža sigurnu egzistenciju (muškarac, 50, Novi Grad). Drugi su se složili da "hrabrost zapravo nije isplativa" (muškarac, 51, Novi Grad). Učesnici fokus grupe sa mlađim građanima složili su se da, uz pritiske i napade (žena, 28, Blagaj), nezaposlenost i niske plaće odvrćaju mlade od studiranja novinarstva (muškarac 1, 27, Mostar).

Većina građana i građanki u obje fokus grupe pripisala je štetu ugledu medija i sve većoj dostupnosti medijskog prostora akterima izvan profesionalnog novinarstva, te povećanoj prisutnosti zabavnog sadržaja, influensera i ličnosti iz rijaliti programa (žena 1, 24, Mostar), te osoba koje se bave prepisivačkim novinarstvom (engl. churnalists) i proizvode veliki broj medijskih sadržaja (muškarac, 39, Novi Grad). Jedna učesnica je tvrdila da "manje ljudi pokazuje interes za novinarstvo zbog stava javnosti prema njemu":

Mislim da [novinarstvo] nije kako je nekada bilo. I meni je to prvo bilo zanimljivo pri upisu na fakultet, međutim, sad mi je to nekako, ono: ma ja, to može svako. Mislim, to je baš glupo mišljenje, ali tako smo sami sebi napravili. (žena 2, 24, Mostar)

2.3. IZAZOVI FRAGMENTACIJE

Više učesnika iz fokus grupe s građanima visokog društvenog i kulturnog kapitala istaklo je da se mediji nalaze pod pritiskom fragmentacije na globalnom i lokalnom nivou. S jedne strane, riječ je o globalnoj transformaciji medijskog ekosistema, na koju utječe brzi tehnološki napredak, a s druge strane o dugotrajnim izazovima fragmentacije u Bosni i Hercegovini.

Medije kao alat za “unificiranje mišljenja” osporio je Senadin Musabegović, univerzitetski profesor i pisac iz Sarajeva, tvrdeći da publika živi “unificiranu fragmentiranu sliku svijeta”. To se odnosi na usklađivanje sadržaja ideoloških stavova publike, pri čemu mediji nude različite projekcije istih događaja, dok sve brži i obilniji protok informacija podstiče senzacionalizam. Ovaj “novi oblik kontrole” potvrdilo je i nekoliko drugih učesnika kao dominantan okvir, a više medijskih profesionalaca potvrdilo je mišljenje da je “temeljni problem moderne demokratije to što senzacionalizam prevladava nad razumom”. Tokom diskusije u fokus grupi u Banjoj Luci, učesnici su također naglasili štetne efekte prezasićenosti informacijama te izrazili zabrinutost zbog algoritamskog učvršćivanja postojećih uvjerenja publike (Đorđe Vujatović, novinar, FTV, Banja Luka).

Zabrinjavajući je globalni trend to što građani sve manje vjeruju zvaničnim institucijama i povjerenje daju pojedincima u medijima, istakao je univerzitetski profesor i dokumentarista Damir Šagolj, povezujući to s promjenama u profesionalnim praksama, poput trenda pisanja u prvom licu i napuštanja novinarstva zasnovanog na činjenicama. Drugi učesnici u studiji osvrnuli su se na lažna obećanja i posljedice građanskog novinarstva kao ključni razlog opadanja ugleda novinarstva (Ćurak, politikolog, Sarajevo). Ovi stavovi usklađeni su s percepcijama građana da je ugled novinarstva opao zbog lakoće ulaska u medijski prostor.

U BiH su proizvodnja, distribucija, konzumacija i upotreba informacija podijeljene duž etnonacionalnih i političkih linija (Sokol, 2024). Amra Bakšić Čamo, univerzitetska profesorica i producentica iz Sarajeva, naglasila je da to predstavlja prepreku da kvalitetni mediji dosegnu kritičnu masu – prag vidljivosti, utjecaja i kolektivnog prihvatanja neophodan za održavanje viših profesionalnih standarda ili značajnu mobilizaciju građana. Ovo se poklapa s ponovljenim opisima koje su ponudili građani o “zbunjujućim”, dezorijentirajućim narativima koji otežavaju njihovu informiranost.

Fragmentacija je spomenuta i kao ključna karakteristika medijskog okruženja, proistekla iz neujednačenog zakonodavnog i regulatornog okvira, te korištena za opis nedostatka solidarnosti među novinarima. Ove teme se detaljnije obrađuju u sljedećem poglavlju.

Zabrinjavajući globalni trend je sve slabije povjerenje građana u institucije, uz sve veće povjerenje koje poklanjaju pojedincima u medijima.

III.

RAZMATRANJA O IDENTIFICIRANIM TRENDOVIMA I RIZICIMA

Medijski profesionalci naglasili su narušavanje medijskih sloboda i ozbiljnu krizu finansiranja medija kao neposredne izazove za budućnost novinarstva. Medijska slika u Bosni i Hercegovini opisana je kao fragmentirana, posebno između dva entiteta, pri čemu se novinari u Republici Srpskoj suočavaju s velikim pritiscima i nastojanjima vlade da uvede represivne zakone. Kriza finansiranja dodatno je pogoršana značajnim gubitkom donatorskih sredstava. Percepcija potrebne reakcije na ove izazove razlikovala se unutar medijske zajednice, barem djelimično, duž entitetskih linija.

Medijski profesionalci naglasili su narušavanje medijskih sloboda i ozbiljnu krizu finansiranja medija kao neposredne izazove za budućnost novinarstva.

3.1. SLABLJENJE MEDIJSKIH SLOBODA

Od mapiranja ključnih trendova, BiH je dodatno nazadovala na Indeksu medijskih sloboda, zbog nepovoljnog okruženja za medijske slobode u cijeloj zemlji, a posebno u entitetu RS (RSF, 2025)³. U 2025. godini pritisci su se nastavili pokušajima uvođenja “zakona o stranim agentima” u RS-u,⁴ koji je u međuvremenu proglašen neustavnim zbog kršenja člana 11. Evropske konvencije o ljudskim pravima (MCOOnline, 2025). Novinarka Capitala Andrijana Pisarević istakla je da je bilo jasno da zakon nije bio usmjeren prema “nekom kulturno-umjetničkom društvu koje skakuće i igra kola po inostranstvu, nego se znalo tačno na kojih se 20, 30, 40 organizacija to odnosi”, ukazujući na to da su istraživački mediji na meti.

Pisarević i Elvir Padalović, urednik Buke, tvrdili su da postoji opravdan osnov za nepovjerenje u zakonodavne procese u ovom kontekstu. U takvom okruženju, ona se izjasnila da je bolje da pojedine oblasti ostanu neregulirane, posebno zbog zabrinutosti u vezi s usvajanjem Zakona o medijima u RS-u (BHRT, 2025).

3 Indeks medijskih sloboda RSF-a za Bosnu i Hercegovinu smanjen je sa 65,43 (2023) na 56,33 (2025).

4 Zakon o posebnom registru i transparentnosti rada nevladinih organizacija imao je za cilj označiti organizacije i udruženja registrirana u RS-u koja primaju strana sredstva ili pomoć, uključujući međunarodne nevladine organizacije, kao “strane agente” i uspostaviti poseban pravni režim. Ovaj je zakon neustavnim proglasio Ustavni sud Bosne i Hercegovine (MCOOnline, 2025).

Padalović je potvrdio zabrinutost u vezi s transparentnošću i tvrdio da je ta zabrinutost manje prisutna u Federaciji BiH – navodeći da demokratije “[u RS] nema, tamo je ima”. U fokus grupama u Sarajevu, učesnici su objasnili da se pritisci na medije nastavljaju uprkos promjeni vlasti, dok su neki naglasili da je situacija u RS-u mnogo teža (Minel Abaz, *freelancer*; Irvin Pekmez, novinar BIRN-a, Sarajevo).

S druge strane, pojedini medijski profesionalci smatraju da je nedostatak regulatornog okvira jedan od ključnih problema u BiH. Tamara Ćuruvija, novinarka RTRS-a, istakla je da postoji tek djelimična legislativa, koja ne uspijeva zaštititi medijske slobode i slobodu izražavanja. Amarildo Gutić, novinar “Žurnala”, posebno je ukazao na prioritet rješavanja sistema javnih emitera, tvrdeći da “bez javnih servisa, uređenog tog prostora, [...] nećemo dobiti uređeno tržište i ono sve čemu težimo”.

Medijski profesionalci su razgovarali i o sigurnosti zaposlenja te spomenuli trendove na medijskom tržištu. Gutić je opisao ugovore na određeno vrijeme koji služe kao široko prihvaćena “prefinjena metoda da na neki način držiš pod kontrolom medijski sadržaj”. S druge strane, Damir Bevanda, iz podcast odjela “Oslobođenja” u Sarajevu, opisao je rastuću potrebu među novinarima da rade više poslova i razvijaju dodatne vještine kako bi osigurali stabilan prihod, posebno zbog razvoja tehnologije.

Uočena je rastuća potreba među novinarima da rade više poslova i razvijaju dodatne vještine kako bi osigurali stabilan prihod, posebno zbog razvoja tehnologije.

Mnogi novinari reagirali su na krizu izazvanu povlačenjem USAID-ovog finansiranja od januara 2025. godine. Ovo, zajedno s odlukom iz marta 2025. o gašenju Američke agencije za globalne medije (USAGM), dovelo je do povećane nezaposlenosti⁵ i imalo neposredne posljedice po medijske slobode u BiH (Amina Bijelonja Muminović, *freelance* novinarka; Maida Salkanović, *freelance* novinarka; Minel Abaz, *freelance* novinar, Sarajevo).

Mnogi profesionalci podijelili su različita mišljenja o tome kako najbolje odgovoriti na ove trendove – naglašavajući ili solidarnost kroz organiziranje u tijelu za kolektivno pregovaranje u Sarajevu. U Banjoj Luci, učesnici su kritizirali utjecaj nezdrave konkurencije, čak i na lokalnim nivoima, na povjerenje i saradnju unutar medijskog sektora, te su tvrdili da bi daljnji put trebao biti jačanje i praćenje utjecajnih istraživačkih priča drugih medija kako bi se osigurala odgovornost i ojačalo povjerenje javnosti (Đorđe Vujatović, dopisnik FTV-a, Banja Luka). U Sarajevu su učesnici isticali da je potrebno uspostaviti sindikat novinara na državnom nivou za opstanak medijske zajednice (Bijelonja Muminović, *freelance* novinarka; Neda Tadić, BHRT; Dalibor Tanić, aktivista i novinar, Sarajevo), zabrinuti zbog potencijalnog “totalnog gašenja” sektora (Gutić, urednik “Žurnala”, Sarajevo).

5 Nakon prikupljanja podataka, pritisak je dodatno ojačan definitivnim zatvaranjem USAID-ove agencije, kao i naglim gašenjem Al Jazeera Balkans, što je u julu 2025. godine pogodilo više od 200 medijskih radnika.

3.2. KRIZE FINANSIRANJA MEDIJA

Dok je prva faza ove studije ukazivala na to da je novinarstvo sve nestabilnija profesija, razmjeri i brzina pogoršanja do sredine 2025. godine daleko su premašili očekivanja, što je rezultiralo povećanjem nezaposlenosti među novinarima i dovelo brojne medijske kuće u ozbiljnu krizu (Sokol, 2025), posebno s obzirom na to da su USAID-ova sredstva bila glavni, a ponekad i jedini, izvor finansiranja malih, nezavisnih medija širom zemlje (Tomić, 2025). Kolektivni nedostatak procjene rizika i spremnosti pojačao je šok i produbio krizu u medijskoj zajednici (Padalović, urednik, Buka, Banja Luka; Tanić, aktivista i novinar, Sarajevo).

Novinari su ukazali na to da način raspodjele javnih sredstava u BiH predstavlja kontinuiran rizik za nezavisnost medija.

Novinari su ukazali na to da način raspodjele javnih sredstava u BiH predstavlja kontinuiran rizik za nezavisnost medija. Gutić je to nazvao pogodnim mehanizmom za političare da vrše pritisak na medije na lokalnom nivou.⁶ Vujatović je ukazao na zloupotrebu javnih sredstava za proizvodnju politički pristrasnih sadržaja, dodajući da u tim redakcijama često rade javni službenici umjesto novinara.

Malo tržište oglašavanja u odnosu na veliki broj medija u Bosni i Hercegovini naveden je kao važan izazov. Televizija i dalje dominira prihodima od oglašavanja, ali je Neda Tadić iz BHRT-a naglasila da je sistem mjerenja gledanosti u Bosni i Hercegovini osporavan, što direktno utječe na raspodjelu prihoda među televizijskim stanicama. To ima negativne posljedice na prihode stanica, povjerenje oglašivača i slobodu medija (Dinarević, 2025). Rast udjela digitalnog marketinga u prihodima od oglašavanja naširoko je kritikovan usljed porasta broja medija koji djeluju kao generatori vijesti isključivo u komercijalne svrhe. Minel Abaz, *freelance* novinar iz Sarajeva, izrazio je zabrinutost zbog rastuće moći malog broja velikih tehnoloških korporacija.

Malo tržište oglašavanja u odnosu na veliki broj medija u Bosni i Hercegovini naveden je kao važan izazov.

Dinko Dundić, novinar "Fokusa", smatra da jedna od ključnih prednosti digitalnog oglašavanja leži u tome što ono omogućava veću uređivačku nezavisnost u poređenju sa zavisnošću od oglašavanja lokalnih javnih ili privatnih kompanija. Ipak, procijenio je da su prihodi od digitalnog oglašavanja ograničeni, jer nisu dovoljni da pokriju plaće zaposlenih. Dodao je i da su marketinške agencije na "izmaku snaga" zbog ovih trendova, te da se veoma mali dio oglašavanja usmjerava ka *online* medijima.

Prihodi od digitalnog oglašavanja su ograničeni, i uglavnom nedovoljni da pokriju plaće zaposlenih.

6 Široko rasprostranjena politička pristrasnost lokalnih medija, te njihova upotreba u promotivne svrhe od strane političkih subjekata umjesto u javnom interesu, u Bosni i Hercegovini je u velikoj mjeri postala normalizirana u odnosu na prethodne godine (Turčilo, 2024).

3.3. MEDIJSKO OKRUŽENJE

U obje fokus grupe medijski profesionalci su tumačili rastući broj medijskih kuća kao negativan trend, implicirajući da on ne doprinosi većem pluralizmu. Neki medijski profesionalci su opisali trend rasta broja televizijskih kanala iznenađujućim, ističući da je to u suprotnosti s navikama publike, koja se okreće *online* medijima i društvenim mrežama (Bevanda, "Oslobođenje" podcast, Sarajevo). Vujatović je primijetio da neki televizijski kanali emitiraju samo muziku i spotove te imaju samo osobu koja je zvanično nosilac dozvole za frekvenciju.

Medijski profesionalci i građani u fokus grupama kritizirali su brzo širenje *online* medija tokom posljednje decenije, jer to stvara lažan utisak koji narušava povjerenje javnosti. Pisarević je tvrdila da veliki broj medija nisu "u pravom smislu informativni medij koji ima neku redakciju", te da je često u pitanju "one-man show" (Pisarević, Capital, Banja Luka), što je u skladu s mišljenjima građana (muškarac 1, 39, Novi Grad; muškarac 2, 39, Novi Grad). Dundić je također naveo da broj pravih *online* medija u stvarnosti opada.

Trend značajnog smanjenja broja studenata novinarstva i komunikologije tokom godina manje je iznenadio medijske profesionalce, koji su to ocijenili razumljivim i očekivanim, nego građane učesnike. "Male plate, uvjeti novinara, napadi na novinare, povjerenje u medije, u novinare" navedeni su kao međusobno povezani faktori (Bijelonja Muminović, freelance novinarka, Sarajevo), koji su također motivirali mnogeiskusne novinare da promijene karijeru (Tadić, BHRT, Sarajevo). Trend je ocijenjen razumnim i u svjetlu tržišne potražnje, jer je, naprimjer, prevelik broj diplomaca u ovoj oblasti bio značajan problem u prošlosti⁷ (Tadić, BHRT; Irvin Pekmez, BIRN, Sarajevo), ili zbog odliva mozgova⁸ (Padalović, urednik u Buka, Banja Luka). Neki su naglasili da univerzitetska diploma u ovoj specifičnoj oblasti nije preduslov za to da neko bude dobar novinar (Padalović, Buka, Banja Luka; Abaz, freelance novinar; Salkanović, freelance novinarka, Sarajevo).

7 Prema podacima Federalnog zavoda za zapošljavanje, novinarstvo je jedna od najčešćih profesija među nezaposlenim osobama sa univerzitetskom diplomom (www.fzzz.ba, 2025).

8 Broj mladih koji su zainteresirani za emigraciju i dalje raste u BiH (FES, 2024).

IV.

KORIŠTENJE MEDIJA I POVJERENJE U MEDIJE

Učesnici iz fokus grupa s građanima u Mostaru i Novom Gradu su naveli da uglavnom izbjegavaju vijesti i da su umorni od količine dostupnih informacija i načina na koji se plasiraju. Društvene mreže i online mediji dominiraju kao primarni izvori informacija, što ukazuje na sve manji generacijski jaz u upotrebi digitalnih medija. Povjerenje u medije ostaje nisko, pri čemu su mnogi učesnici naveli da imaju veće povjerenje u pojedine ličnosti u medijima, u odnosu na medije, što odražava i fragmentaciju medijskog prostora i eroziju profesionalnih standarda. Učesnici ne vjeruju medijima niti ih efikasno koriste za građansku participaciju, navodeći poteškoće u pronalaženju informacija na lokalnom nivou. Nizak nivo medijske i informacijske pismenosti dodatno može narušiti povjerenje.

4.1. KORIŠTENJE MEDIJA

Izbjegavanje vijesti i zamor sami su prijavili mnogi građani koji su učestvovali u fokus grupama u Mostaru i Sarajevu, što odražava globalne trendove u konzumaciji medijskih sadržaja (Newman et al., 2025). Nekoliko učesnika iz Novog Grada navelo je izbjegavanje vijesti kao strategiju za upravljanje negativnim efektima preopterećenosti informacijama, i uznemirujućeg sadržaja, navodeći da ih to čini "zbunjenima, a ne informisanim" (žena 1, 52, Novi Grad), te da tako izbjegavaju senzacionalističko izvještavanje. Slično tome, mlađi učesnici su isticali zbunjenost i izražavali zabrinutost zbog dezinformacija.

I na kraju, ja neću ni paliti televizor, neću čitati ništa, udarna neka vijest, kao sad nešto, otvoriš, ono ništa. I kažem: "neću sad nikako" [koristiti medije]. (žena 2, 52, Novi Grad)

Kada informacija dođe do građanina koji je traži, opet ne dolazi objektivno, s određenom je privrženosti, sa određenim narativom i često ta informacija u suštini nije prava informacija, dezinformacija je. (žena, 29, Mostar)

Gotovo svi građani koji su učestvovali u fokus grupama naveli su društvene mreže i online medije kao primarne izvore informiranja, što može ukazati na to da se generacijski jaz u konzumaciji vijesti putem digitalnih medija u BiH postepeno smanjuje. Mnogi medijski profesionalci koji su učestvovali u istraživanju smatrali su da su podaci o korištenju društvenih mreža, navedeni u prvoj fazi istraživanja, znatno viši, posebno kada je riječ o TikToku.

Učesnici fokus grupe s mlađim građanima u Mostaru prepoznali su prednosti korištenja društvenih mreža kao primarnog izvora informacija, poput pristupa informacijama s terena i perspektivama koje su nedovoljno zastupljene u tradicionalnim medijima. Kao primjer su navedeni protesti studenata u Srbiji (žena 2, 24, Mostar). Većina mladih učesnika pozitivno je ocijenila algoritamsku selekciju sadržaja koja odgovara ličnim interesima, a jedan učesnik je naveo da se ranije isključivo oslanjao na društvene mreže za pristup informacijama, ali je kasnije promijenio tu naviku: "Mislio sam, ono što trebam znati doći će do mene" (muškarac 1, 27, Mostar).

Medijski profesionalci su dosljedno tvrdili da su se "mediji nepovratno promijenili pojavom društvenih mreža, promjenama navika konzumacije sadržaja među publikom i prilagođavanjem mlađim generacijama", dok je sadržaj niskog kvaliteta efektivno potisnuo sve manji broj temeljitih, istraživačkih priča (Neda Tadić, BHRT, Sarajevo). Sve veća zastupljenost sadržaja koji ne informira niti educira javnost izaziva zabrinutost u pogledu održivosti demokratskih procesa.

Uprkos širokoj upotrebi društvenih mreža kao primarnog izvora informacija, nekoliko učesnika fokus grupe u Mostaru istaklo je da bi mediji trebali izbjegavati preuzimanje formata karakterističnih za te platforme, uz obrazloženje da to podriva njihov kredibilitet (muškarac, 26, Mostar; muškarac 1, 27, Mostar). Većina je, međutim, smatrala da usvajanje novih formata može biti pozitivno – pod uslovom da mediji zadrže profesionalne standarde izvještavanja. Jedna učesnica je napomenula da bi takav sadržaj pratila samo ukoliko "zadrže dio svoje prethodne radne kulture" (žena 1, 24, Mostar).

Kada su učesnici iz grupe građana upitani o tome kako koriste medije u građanskom angažmanu, uz primjer posljednjih lokalnih izbora 2024. godine, naveli su poteškoće u pristupu relevantnim informacijama u dezorijentiranom javnom prostoru te nepovjerenje. Isticali su nedostatak: informacija o kandidatima, jasnoće programa (muškarac 2, 27, Mostar), relevantnosti dostupnih izvora, npr. radijskih najava (muškarac, 39, Novi Grad; muškarac, 27, Mostar). Mlađi učesnici su u velikoj mjeri prijavljivali formalno ili defanzivno glasanje kako bi spriječili zloupotrebe (muškarac, 26, Mostar), dok su stariji učesnici objasnili da se građansko odlučivanje u ovim situacijama uglavnom temelji na usmenoj predaji u manjim zajednicama (žena 1, 52, Novi Grad).

Učesnici u Novom Gradu često su odbijali ili izbjegavali odgovoriti na pitanja o svom političkom angažmanu i medijima koje koriste u te svrhe.

Medijski profesionalci su tvrdili da bi mediji mogli bolje angažirati i informirati građane nudeći dublja objašnjenja i kontekst. Ljiljana Smiljanić, novinarka Al Jazeera, istakla je da bi mediji trebali imati "ulogu u tome da se ljudi edukuju o tim demokratskim institucijama, procesima, nadležnostima i svemu ostalom". Irvin Pekmez, novinar BIRN-a u Sarajevu, naveo je da bi formati koji sadržavaju objašnjenja u digitalnim medijima mogli privući novu publiku i poboljšati razumijevanje kompleksnih tema, npr. kroz videoobjašnjenja koja upućuju na cjelovite tekstove. Ovo bi mogao biti jedan od odgovora na probleme fragmentiranog medijskog prostora i šire sposobnosti snalaženja u složenoj administrativnoj strukturi BiH.

4.2. POVJERENJE U MEDIJE

Ukupno gledano, većina građana koji su učestvovali u ovoj studiji izrazila je nizak nivo povjerenja u medije. Osim zbog utjecaja privatnih i političkih interesa, dolazi do pada povjerenja i usljed velikog broja medija na tržištu koji ne zadovoljavaju novinarske standarde: "Više medija bi idealno stvorilo bolje tržište, veću konkurenciju. Međutim, to ima suprotan efekat" (žena, 52, Novi Grad). Neki medijski profesionalci potvrdili su stavove javnosti:

Ljudi nisu baš toliko blesavi, prepoznaju oni šta im se nudi, šta im se servira. Sad je samo pitanje koliko će oni to konzumirati. Kad se sve to nazove zajedničkim sadržiocem "mediji", onda logično kaže: 'ne vjerujemo medijima, ali eto ima par njih kojim vjerujemo'. (Andrijana Pisarević, novinarka, Capital, Banja Luka)

Tokom fokus grupe s mlađim građanima, dvije učesnice su istakle da svoje povjerenje u medije zasnivaju na dugoročnoj posvećenosti profesionalnom izvještavanju u skladu s etičkim i novinarskim standardima (žena 1, 24; žena, 29, Mostar). Jedna od njih je naglasila da je provjera činjenica i izvora ključna u tom procesu, te da izvještavanje o temama ljudskih prava gradi povjerenje (žena, 29, Mostar). Mnogi učesnici fokus grupe u Novom Gradu su uglavnom ponavljali da ne vjeruju medijima uopće.

Međutim, građani su povjerenje često vezivali i za pojedince. To je uključivalo i nekoliko etabliranih novinara iz šireg regiona, aktivističke projekte na društvenim mrežama, ali i kreatore lažnih vijesti i spinova. Nekoliko učesnika u fokus grupama građana navelo je da više vjeruje pojedincima nego medijskim kućama. Jedna učesnica, koja prati aktiviste u Srbiji na X-u i influencersere koji zagovaraju prava žena na Instagramu, rekla je: "Vidim njihov lik, čujem njihov

glas, možda više cijenim to i njima više vjerujem nego nekom portalu čiji je članak potpisan sa 'Redakcija'." (žena, 24, Mostar). Ostali primjeri navedeni u Novom Gradu uključivali su osobe i kreatore sadržaja koji su ranije promovirali netačne informacije, negiranje genocida⁹ i teorije zavjere. Ovi primjeri odražavaju zabrinutost zbog rastućeg značaja neprofesionalnih kreatora sadržaja. Navedeni primjeri ukazali su na različite osnove za procjenu etosa i stručnosti pojedinaca koji se pojavljuju u medijima.

Više novinara izrazilo je zabrinutost za medijsku i informacijsku pismenost. Vanja Stokić, glavna urednica eTrafike, tvrdi da čak i neki visokoobrazovani građani nisu u stanju razlikovati objave na društvenim mrežama od medijskih članaka. Ostale zabrinutosti odnosile su se na nemogućnost publike da koristi ključne kriterije za procjenu vjerodostojnosti izvora (Ljiljana Smiljanić, novinarka Al Jazeera, Banja Luka) i da prepozna komercijalnu agendu iza medijskog sadržaja koji konzumiraju (Tamara Ćuruvija, novinarka RTRS-a, Banja Luka).

9 Jedan od spomenutih kreatora bio je dokumentarista, čiji je film prikupio 15.000 potpisa u peticiji koju je pokrenuo Institut za istraživanje genocida Kanada, s ciljem da se spriječe premijere u evropskim zemljama zbog iskrivljavanja činjenica o genocidu u Srebrenici (Kurtić, 2022).

V.

POTREBE I ZAHTJEVI GRAĐANA

Učesnici su izrazili niz zahtjeva, od pozitivnijeg i detaljnijeg praćenja događaja do jasnijeg političkog izvještavanja i veće zastupljenosti mladih. Kritizirali su dominaciju komercijalnog sadržaja i ukazali na praznine u medijskom pejzažu nastale zbog disfunkcionalnog sistema javnih servisa. Učesnici se u velikoj mjeri uzdržavaju od aktivnog učešća u medijima, jer online prostori za angažman djeluju dezorijentirajuće. Iskazali su zabrinutost zbog utjecaja komercijalnog sadržaja i marginalizacije profesionalnih novinara u medijskom prostoru. Pad standarda u medijima – od senzacionalizma do neargumentiranih komentara – odražava dublji problem: novinarstvo gubi prestiž, kultura se devalvira, a publika je fragmentirana, što olakšava širenje populističkih stavova.

Učesnici se u velikoj mjeri uzdržavaju od aktivnog učešća u medijima, jer online prostori za angažman djeluju dezorijentirajuće.

5.1. ZAHTJEVI UČESNIKA

Učesnici u ovoj studiji tvrdili su da postoji potreba za više pozitivnog medijskog izvještavanja, posebno imajući u vidu utjecaj negativnih tema na povlačenje i nezainteresiranost publike. Više mladih građana ponovilo je da se taj napor mora kombinirati s kvalitetnim izvještavanjem o “važnim, složenim temama” (muškarac 2, 27, Mostar). Kako bi se osigurala veća tačnost i realističnija slika događaja, jedna učesnica predložila je aktivistički orijentirano novinarstvo s fokusom na ljudska prava, te konkretnije prikazivanje domaće političke situacije kroz kvalitetno predstavljanje političara i stranačkih programa (žena, 29, Mostar). Većina grupe zagovarala je dublje i detaljnije izvještavanje.

Pad standarda u medijima odražava dublji problem: novinarstvo gubi prestiž, kultura se devalvira, a publika je fragmentirana, što olakšava širenje populističkih stavova.

Dvoje učesnika u fokus grupi s mlađim građanima također je istaklo da bi u medijima trebalo biti više prostora za potrebe, zahtjeve i prilike mladih ljudi. Prema njihovom mišljenju, to bi privuklo mlađu publiku. “Što ima više mladih, svježih lica, to će teme biti zanimljivije i, jednostavno, otvorio bi se prostor gdje bi se malo više pažnje poklonilo nama, a malo manje njima” (žena 2, 24, Mostar). Komentirajući trenutni način izvještavanja, jedan učesnik je kritikovao praćenje političara kao glavnih aktera:

Mislim da tu novinari imaju neku odgovornost da se ne priča stalno o Dodiku i, nebitno, tim situacijama, već da nekako pokušamo skrenuti na neku drugu, malo pozitivniju, ali isto tako, mislim, realnost koja postoji u državi. (muškarac 2, 27, Mostar)

Stariji učesnici iz Novog Grada slično su tvrdili – da je medijsko izvještavanje o političkim pitanjima pretjerano koncentrirano na političare. Učesnici su zahtijevali da izvještavanje o političkim temama nadvlada senzacionalizam i zabavilački pristup, navodeći kao primjer prijenose sjednica parlamentarne skupštine (žena 1, 52, Novi Grad; muškarac 1, 39, Novi Grad). Učesnici u ovoj grupi izrazili su potrebu za većim brojem profesionalnih novinara, posebno u izvještavanju o političkim temama (muškarac 1, 39, Novi Grad).

Učesnici su naveli da ih prekomjerno oglašavanje odvraća od konzumacije digitalnih medijskih sadržaja, navodeći tradicionalne medije kao primjer (Minel Abaz, freelancer, Sarajevo; Nerzuk Ćurak, politolog, Sarajevo). Nadalje, jedan učesnik izrazio je zabrinutost zbog utjecaja često prisutnih plaćenih medijskih sadržaja na povjerenje publike, zagovarajući razdvajanje promotivnog i novinarskog sadržaja:

Čitaš vijest, a ustvari neko je tu vijest sponzorisao i sad ti trebaš razlučiti je li to stvarno tako ili je to zato što je neko platio tu vijest ili nije. (muškarac 1, 39, Novi Grad)

Osim toga, više građana je istaklo da u medijskom prostoru nedostaje više dokumentarnih sadržaja, npr. o nauci, putovanjima i kulturi, prvenstveno u okviru javnih emitera (muškarac, 39, Novi Grad; muškarac, 26, Mostar). Nekoliko građana je pohvalilo kvalitet programa javnog servisa u Hrvatskoj poredeći ga sa domaćim. Amra Bakšić Čamo, univerzitetska profesorica i producentica iz Sarajeva, navela je isti primjer, tvrdeći da je razlika u kvalitetu programa simptomatična za šire zanemarivanje identiteta i kulture.

Komentirajući stanje javnog radiotelevizijskog sistema u zemlji, jedan je učesnik predložio da građani razmotre bojkot (muškarac 2, 39, Novi Grad), dok su drugi učesnici naglasili važnost opstanka javnih emitera i unapređenja produkcijske vrijednosti (Zlatko Ganić, univerzitetski profesor, direktor digitalnih medija u "Fabrici", Sarajevo; žena 1, 24, Mostar). Jedan učesnik je ovu krizu naglasio kao ilustraciju sistemskih problema u BiH, pozivajući se na nizak nivo naplate takse,¹⁰ navodeći praksu neobavezujuće pretplate u entitetu FBiH kao nešto što je u suprotnosti s temeljnim principima naplate u bilo kojoj demokratskoj zemlji (muškarac, 27, Mostar).

10 U prvoj polovini 2025. godine stopa naplate iznosila je samo 50,58% (Tomić, 2025).

Građani sa značajnim društvenim i kulturnim kapitalom kritikovali su širu devalvaciju kulture i kulturnih institucija u posljednjoj deceniji. Bakšić Čamo je istakla da uočena fragmentacija publika u BiH onemogućava da kultura dopre do kritične mase. Generalno, učesnici su povezali eroziju kulturnih standarda u BiH u medijskom prostoru s gubitkom privlačnosti novinarstva kao profesije koja zahtijeva kontinuitet, te s niskim kvalitetom obrazovanja. Adisa Bašić, univerzitetska profesorica i spisateljica, navela je primjer postepenog urušavanja standarda tokom godina, jer je “zaista (je) nekad bilo nepojmljivo pisati o knjizi koju nisi pročitao. Sad je to *mainstream*, tražiti od novinara...” Bašić je upozorila da ovi trendovi mogu doprinijeti široj “populističkoj difuziji mišljenja”.

Kroz diskusije s građanima provlačila se stalna kritika nedostatka “ozbiljnosti” u medijima, koja se često preklapala s kritikama rastućeg utjecaja neprofesionalnih medijskih aktera i komercijalizacije, a to je uključivalo i dosljednu kritiku kiča u medijima (muškarac 2, 39, Novi Grad).

5.2. ODNOS GRAĐANA PREMA MEDIJIMA

Obrazovanje svih aktera u medijskom sistemu mnogi su učesnici prepoznali kao visok prioritet. Univerzitetski profesor i pisac Nenad Veličković istakao je da je neophodno uključivanje mladih, kao ključnih aktera u medijskom sistemu, putem obrazovanja. Naglasio je da se sistemski odgovor, koji podrazumijeva podizanje svijesti o društvenoj odgovornosti i javnom interesu, mora ostvariti kroz obrazovne napore kako bi se podstakli angažman i radoznalost mladih.

Moguće je da mlada osoba, koja zapravo nema nikakav osjećaj o tome šta bi bila njena potreba kao člana neke zajednice ili članice, da ona od medija više nema očekivanja. (Veličković, univerzitetski profesor i pisac, Sarajevo)

Građani najčešće komuniciraju s medijima putem komentara. Više učesnika kritikovalo je raširenost stranački obojenih, emotivnih komentara – često lišenih konteksta originalne objave ili novinskog članka. Amarildo Gutić, novinar “Žurnala”, napomenuo je da se novinari često optužuju na osnovu percepcija komentatora o povezanosti s različitim interesnim grupama. Univerzitetski profesor i pisac Senadin Musabegović kritikovao je neusklađenost komentara sa medijskim sadržajem, bilo pozitivnih ili negativnih. Više učesnika u fokus grupi s mlađim građanima u Mostaru istaklo je da komentare na online medijima gleda kao vid zabave za publiku. Jedna učesnica upozorila je da to može iskriviti percepciju izvornog sadržaja, ističući da to negativno utječe na njeno povjerenje (žena, 28, Blagaj). Iako su komentari glavni mehanizam komunikacije s medijima, oni ne rezultiraju ni kvalitetnim uključivanjem publike niti raspravama.

Građani su u fokus grupama potvrdili da uglavnom ne komuniciraju s medijima. U fokus grupi s mlađim građanima u Mostaru, dva učesnika su umjesto toga tvrdila da bi mehanizmi samoregulacije i interne procedure trebali unaprijed spriječiti [greške].

Mi imamo drugu stranu odgovornosti, a to je kritičko razmišljanje i medijska pismenost. (žena, 29, Mostar)

Učesnici fokus grupe sa starijim građanima složili su se da je ispravljanje informacija u medijima uzaludno zbog brzine širenja informacija, sugerirajući da je publika ostavljena nemoćnom da ospori dezinformacije. Jedna je učesnica navela da je, dok je obavljala funkciju u mjesnoj zajednici, četrnaest medija objavilo netačne izjave pripisane njoj, te da nisu objavili ispravke (žena, 38, Svodna). Još pet učesnika se složilo da bi to bio uzaludan napor, ističući da zahtjevi za demantijima i ispravkama nisu vidljivi u senzacionalističkom medijskom okruženju. Jedna je učesnica objasnila da je ranije komunicirala s medijima, ali je od toga odustala zbog ovih razloga (žena 2, 52, Novi Grad).

VI.

MIŠLJENJA O BUDUĆNOSTI MEDIJA I NOVINARSTVA

Zabrinutost zbog utjecaja globalnih i domaćih trendova demokratskog nazadovanja oblikovala je stavove učesnika o budućnosti medija i novinarstva. Izdvojila su se dva glavna izazova: kriza distribucije medijskog sadržaja i kriza finansiranja. Učesnici su u tim izazovima vidjeli i potencijalnu priliku, ali većina mogućih tržišnih puteva ostaje neizvjesna. Tehnološke promjene nisu bile detaljno razmatrane, vjerovatno zato što su redakcije zaokupljene preživljavanjem i zato što digitalni trendovi u BiH dolaze sa kašnjenjem. Postoji zabrinutost da medijski profesionalci nisu dovoljno opremljeni da se nose s nadolazećim rizicima. Govoreći o budućnosti novinarstva i demokratije, učesnici su naglasili važnost odgovornog novinarstva i praktične načine za premošćavanje jaza između medija i javnosti.

6.1. BUDUĆNOST MEDIJA U KONTEKSTU GLOBALNIH TRENDOVA

Mnogi učesnici naglasili su da je odgovorno novinarstvo potrebnije nego ikada, te ukazali na hitnu potrebu da građani podrže i konzumiraju kvalitetne medijske sadržaje. Globalni trendovi demokratske regresije ka autoritarizmu značajno su oblikovali pesimistična očekivanja brojnih učesnika o budućnosti medija i demokratije. Mladen Bubonjić, urednik u Gerili, istakao je da se demokratija suočava s unutrašnjim izazovima na globalnom nivou. Nerzuk Ćurak, politolog, i Senadin Musabegović, univerzitetski profesor i pisac, naglasili su rastuću moć desničarskih pokreta kao isključujućih aktera u javnim sferama. Amra Bakšić Čamo, univerzitetska profesorica i producentica, izrazila je bojazan da je BiH "samo špic svijeta i da svijet, nažalost, ide našim putem. Tako da ono što se dešava nama, dešavat će se svima drugima jako brzo".

Zamrzavanje vanjske pomoći USAID-a i njegovo ukidanje izazvali su zabrinutost zbog neposrednih posljedica geopolitičkih odluka moćnih globalnih aktera. Minel Abaz, freelance novinar iz Sarajeva, istakao je da će se ovi događaji, zajedno sa širim globalnim napadima na novinarstvo, tek s vremenom odraziti u potpunosti. U BiH se to očitovalo u pojačavanju lokalnih narativa u Republici Srpskoj protiv medija u javnom prostoru. Tokom tog perioda,

Mnogi učesnici naglasili su da je odgovorno novinarstvo potrebnije nego ikada, te ukazali na hitnu potrebu da građani podrže i konzumiraju kvalitetne medijske sadržaje.

bivši srpski član Predsjedništva BiH¹¹ koristio je narativ o kontroli novinara od strane međunarodne zajednice kao okvir za legitimizaciju ponovnog uvođenja represivne legislative (Vujatović, 2025).¹² Slična linija rezonovanja primijenjena je na odluke velikih tehnoloških kompanija. Zlatko Ganić, direktor digitalnih medija u "Fabrici", ustvrdio je da će Bosna i Hercegovina u budućnosti biti još izloženija globalnim tehnološkim promjenama i njihovom utjecaju na demokratske procese, navodeći ilustrativan primjer populističkih političara koji daju prednost njima bliskim stranački orijentiranim medijskim ličnostima i influencerima kako bi zaobišli tradicionalne novinare (Newman et al., 2025).

6.2. TEHNOLOŠKI TRENDVI

Utjecaj tehnoloških trendova na budućnost novinarstva nije bio detaljno razmatran. Učesnici fokus grupe sa građanima sa značajnim društvenim i kulturnim kapitalom istakli su da će videoformati postajati sve utjecajniji, posebno zbog ubrzanih navika konzumiranja medija kod mlađih generacija (Ganić, direktor digitalnih medija u "Fabrici", Sarajevo), te da će "multimedijalno novinarstvo (će) na neki način preživjeti", dok će relevantnost teksta vjerovatno dodatno opadati (Ćurak, politolog, Sarajevo). Medijski profesionalci su razgovarali o navikama konzumiranja medija kod generacije Z i generacije Alfa kao presudnim za budućnost (Dalibor Tanić, novinar i aktivista iz Sarajeva), pri čemu su neki učesnici zagovarali da mediji trebaju učiti od ove publike (Irvin Pekmez, BIRN BiH, Sarajevo).

Budućnost novinarstva, suočena s poremećajima izazvanim brzim razvojem i dostupnošću generativne vještačke inteligencije, bila je samo kratko razmotrena. Neda Tadić iz BHRT-a izrazila je zabrinutost zbog utjecaja na profesionalizam, ukazujući na to da se manifestacije negativnih, neetičkih aspekata već mogu vidjeti u medijskom pejzažu BiH, posebno među mlađim generacijama. "Ukoliko se globalno na neki način ne postigne neka regulativa..., ova siva zona će potrajati još dugo", upozorila je. Tadić i nekoliko drugih učesnika u istraživanju naglasili su potrebu unapređenja formalnog obrazovanja i novih vještina, usklađenih s nastajućim trendovima. Poboljšanje i ažuriranje kurikuluma mnogi učesnici vide kao prioritet za univerzitetske programe komunikacija i novinarstva, ali i za formalno obrazovanje u svim disciplinama.

Drugi učesnici opisali su brzi napredak vještačke inteligencije u obavljanju novinarskih zadataka kao transformativan, ali i prijeteći za budućnost medija.

11 Mandat Milorada Dodika na funkciji predsjednika RS-a ukinut je u augustu 2025. godine, nakon presude i zabrane obavljanja predsjedničke dužnosti (Tačno, 2025).

12 Zakon koji je javnosti poznat kao "zakon o stranim agentima" u međuvremenu je proglašen neustavnim (MCOonline, 2025).

Đorđe Vujatović, dopisnik FTV-a iz Banje Luke, izrazio je zabrinutost zbog sve veće upotrebe pomoćnih alata vještačke inteligencije i AI sažetaka rezultata pretrage, a koji negativno utječu na online medijski promet i prihode. On je ovo vidio kao negativan trend, iskazujući širu zabrinutost zbog rastućeg utjecaja digitalnih platformi na održivost medija:

Ono što će nam se desiti generalno, naš intelektualni rad će neka mašina generisati u cyber prostoru i to će se plasirati. Zaradit će neko tamo u Americi, neka platforma, a mi ćemo se opet boriti s istim problemom. (Đorđe Vujatović, dopisnik FTV-a iz Banje Luke)

Drugi učesnici opisali su brzi napredak vještačke inteligencije u obavljanju novinarskih zadataka kao transformativan, ali i prijeteći za budućnost medija.

6.3. DISTRIBUCIJA MEDIJSKOG SADRŽAJA

Društvene mreže ostaju važan izvor prometa za mnoge medijske kuće u Bosni i Hercegovini. Dejan Šajinović, novinar "Nezavisnih", istakao je negativne posljedice platformizacije vijesti – prije svega zavisnost medija od društvenih mreža za komunikaciju s publikom. Naglasio je i potrebu unapređenja pravnih rješenja za zaštitu medija, u skladu s pravnom stečevinom Evropske unije.

Novinari su razgovarali o dilemi prihvatanja logike platformi, uz istovremeno traženje načina da ih zaobiđu. Nekoliko medijskih profesionalaca tvrdilo je da se mediji u BiH moraju prilagoditi novim trendovima i formatima platformi, što je neophodno za razvoj i opstanak medija (Vanja Stokić, glavna urednica eTrafike, Banja Luka), te su naglasili posebnu važnost toga za tradicionalne medije, zajedno sa održavanjem kvaliteta samog izvještavanja:

Sadržaj mora biti prilagođen tom novom konzumentu i kako smo rekli tim promijenjenim navikama publike, koja sada prati vijesti u nekim međupauzama dok čeka, dok se vozi ili šta već... (Tamara Čuruvija, novinarka RTRS-a, Banja Luka)

S druge strane, Maida Salkanović, freelance novinarka iz Sarajeva, istakla je da bi mediji trebali razmotriti eksperimentiranje s novim formatima i pronaći načine da zaobiđu društvene mreže kao čuvare pristupa publici. Kao primjere je navela newslettere i platformu Substack, koji se globalno pojavljuju kao novi formati.

6.4. FINANSIRANJE MEDIJA

Učesnici su prepoznali imperativ pronalaženja novih izvora finansiranja medija kao ključni prioritet za budućnost medija. Međutim, nisu uspjeli zajednički osmisliti konkretne korake za postizanje toga u praksi. Pitanja distribucije

medijskog sadržaja smatrana su usko povezanim s izazovima finansiranja. Damir Šagolj, univerzitetski profesor i dokumentarista, naglasio je da je ovo primarni izazov za budućnost novinarstva, ističući da se “mora iskoristiti kako bi se novinarstvo u potpunosti aktualiziralo”. Šagolj smatra da se posebnosti Bosne i Hercegovine – prije svega njena izražena raslojenost – mogu iskoristiti kao konkurentska prednost kroz direktan rad s publikom, koristeći prezasićenost kao najinteresantniji aspekt.

Učesnici su uveliko prepoznali imperativ pronalaženja novih izvora finansiranja medija kao ključni prioritet za budućnost medija.

Zavisnost od donatorskog finansiranja bila je uveliko prepoznata kao zabrinjavajuća za dugoročni opstanak nezavisnih medija u Bosni i Hercegovini. Upotreba javnih sredstava za podršku medijskim projektima u budućnosti razmatrana je u kontekstu potrebe da se dostupni budžeti raspodijele na osnovu zasluga (Nenad Veličković, univerzitetski profesor i pisac, Sarajevo), kao i mogućnosti pronalaženje subverzivnih načina da se institucionalni mehanizmi raspodjele sredstava za medijske projekte preusmjere (Damir Šagolj, univerzitetski profesor i dokumentarista, Sarajevo). Više učesnika naglasilo je potrebu da se istraže mogućnosti državne intervencije kako bi se ispravili tržišni neuspjesi u oblasti medija i kulture (Šagolj, Sarajevo; muškarac 2, 39, Novi Grad). Šagolj je naveo primjere politika pozitivne diskriminacije, poput onih koje se provode kroz subvencije i grantove. Predložio je usvajanje modela podrške za freelancere i ciljane subvencije, poput vaučera za medijske pretplate ili kulturne događaje, kako bi javnost dobila veći pristup raznolikim i kvalitetnim medijima.

Zavisnost od donatorskog finansiranja bila je uveliko prepoznata kao zabrinjavajuća za dugoročni opstanak nezavisnih medija u Bosni i Hercegovini.

Više medijskih profesionalaca vidjelo je razvoj komercijalnih usluga kao važnu priliku za postizanje veće finansijske održivosti. Salkanović i Stokić su istakle da bi mediji trebali razvijati nove usluge kako bi diversificirali izvore prihoda, naglašavajući potrebu za daljnjim istraživanjem potreba publike i specifičnih ciljnih grupa. U ovoj širokoj analizi, naglasak je stavljen upravo na ciljne grupe publike. Pretplate i modeli članstva putem platformi poput Patreon bili su široko prihvaćeni kao mogućnost među učesnicima različitih fokus grupa – prije svega među medijskim profesionalcima. “Mi moramo naći način kako ljudima da objasnimo šta je pretplata i zašto je potrebna”, istakla je Smiljanić, napominjući da ljudi uglavnom nisu svjesni stvarnih troškova kvalitetnog novinarstva.

Nekoliko učesnika iz fokus grupa građana sa značajnim kulturnim i društvenim kapitalom i utjecajem, kao i sa medijskim profesionalcima, zabrinuto je u pogledu spremnosti publike da plaća za medije. Učesnici jedne fokus grupe ponudili su različite uvide. Diskusije sa građanima uglavnom su odražavale stav da javnost nije dovoljno informirana o postojećim rizicima i izazovima u finansiranju medija, jer su posebno stariji učesnici izražavali uvjerenje da prihodi od posjećenosti web-stranica mogu biti dovoljni da održe rad medija (žena 2, 52, Novi Grad). Mlađi učesnici bili su znatno otvoreniji za plaćanje medijskih sadržaja, uključujući modele doniranja i pretplate.

VII.

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Diskusije s medijskim profesionalcima i građanima, koji su učestvovali u ovom istraživanju, u velikoj mjeri su potvrdile trendove utvrđene u prvoj studiji o budućnosti medija u Bosni i Hercegovini.

Napadi na medijske slobode, slabljenje kvaliteta i pravna nesigurnost dodatno su produbljeni naglim odlukama političkih aktera na globalnom i lokalnom nivou, pojačavajući zabrinutost za budućnost novinarstva usljed rastućih napada na medijske slobode. Pokušaji uvođenja represivnog zakonodavstva protiv medijskih sloboda i slobode izražavanja intenzivirani su, posebno u entitetu Republika Srpska, dok su mnogi mediji pretrpjeli značajan gubitak donatorskih sredstava. Zajedno s upornim izazovima u regulatornom okruženju, pitanja finansiranja i distribucije medijskog sadržaja predstavljaju ključne faktore za opstanak nezavisnih medija.

Diskusije su ilustrirale očigledan jaz između *de facto* uloge medija u bosanskohercegovačkom društvu i njihove normativne funkcije u demokratiji. Mediji se uglavnom percipiraju kao podređeni političkim i poslovnim interesima, dok okruženje brze cirkulacije informacija, podstaknuto trendovima tehnološkog razvoja, predstavlja dodatni izazov integritetu novinarstva i povjerenju publike. U tom kontekstu, profesionalni novinari se doživljavaju kao marginalizirani u okruženju koje ograničava njihovu autonomiju i profesionalno djelovanje. Medijski profesionalci se bore za opstanak. Ovo je vjerovatno glavni razlog zašto učesnici nisu opsežno diskutirali o budućoj ulozi medija i novinarstva u demokratiji.

Učesnici u različitim fokus grupama isticali su negativne trendove obilja informacija nasuprot oskudnosti profesionalnog i odgovornog izvještavanja. Medijski profesionalci su također naglašavali rastuće pritiske na slobodu izražavanja kao konstantnu zabrinutost u kontekstu finansijske krize. Ukazivali su i na to da rastući broj medija onemogućava da sadržaji i priče od javnog interesa dopru do publike. U takvom okruženju, publika prijavljuje pad povjerenja, koristi različite izvore i sve više se oslanja na online ličnosti kako bi došla do informacija. Građani sa značajnim kulturnim i društvenim kapitalom i utjecajem prepoznali su eroziju povjerenja u institucionalno novinarstvo kao jedan od najštetnijih trendova. Učesnici u ovom istraživanju uočili su mali broj pozitivnih trendova, potvrđujući atmosferu krize i rezignacije među građanima. Kako bi se ojačale demokratske funkcije novinarstva i medija, prioritet je zaustaviti sve pritiske na medije i novinare. Pravni okvir koji se odnosi na medijske slobode i slobodu izražavanja treba uskladiti kako bi osigurao

uređen medijski tržišni prostor, kroz usklađivanje s pravnim okvirom EU, te transparentnost i odgovornost. Ključni prioriteti za budućnost medija uključuju osiguranje održivog finansiranja nezavisnog novinarstva, unapređenje medijske i informacijske pismenosti te podsticanje djelotvorne komunikacije i angažmana s publikom.

Kao odgovor na ove izazove, razgovori sa građanima doveli su do sljedećih preporuka:

- Narodna skupština Republike Srpske treba hitno ukinuti izmjene Krivičnog zakonika koje kriminaliziraju klevetu i poduzeti mjere kako bi spriječila usvajanje sličnih zakona u budućnosti. Zakonodavna tijela u zemlji moraju se suzdržati od uvođenja bilo kakvih zakonodavnih rješenja koja bi mogla dodatno narušiti medijske slobode i slobodu izražavanja.
- Zakonodavna tijela trebaju uključiti medije, stručnjake i civilno društvo u proces izrade zakona koji se odnose na medije i slobodu izražavanja kako bi se osigurala transparentnost, inkluzivnost i usklađenost s međunarodnim standardima o medijskim slobodama i ljudskim pravima, kao i razvoj djelotvornih, uravnoteženih i primjenjivih zakonskih rješenja.
- Sve javne institucije moraju poštovati pravo novinara na blagovremen pristup informacijama i proaktivno objavljivanje informacija od javnog interesa.
- Nadležne institucije trebaju omogućiti da javni radiotelevizijski sistem u zemlji funkcioniše adekvatno, uz osiguranje njegove nezavisnosti i finansijske održivosti. Funkcionalan javni servis ključan je za pristup građana informacijama, podsticanje javne rasprave i ispunjavanje zahtjeva građana za kvalitetnim i pouzdanim medijima.
- Ministarstvo komunikacija i prometa treba predložiti zakon koji će osigurati transparentnost vlasništva nad medijima, radi zaštite integriteta i nezavisnosti medija.
- Nadležna tijela za upravljanje javnim budžetima moraju osigurati da proces dodjele javnih sredstava medijima bude transparentan, efikasan i zasnovan na stručnim kriterijima kako bi se smanjio politički utjecaj i pritisak na medije, te unaprijedila održivost nezavisnih medija u zemlji. Nedostatak adekvatne regulacije finansiranja predstavlja rizik za nezavisnost medija.
- Operateri za praćenje doseg publike trebaju osigurati usklađenost s principima transparentnosti, nepristrasnosti, inkluzivnosti, proporcionalnosti, nediskriminacije, uporedivosti i provjerljivosti.

- Nadležna ministarstva trebaju razmotriti razvoj i pokretanje pilot-projekata subvencija s ciljem uključivanja publike na način koji poštuje izbor potrošača i unapređuje održivost medija.
- Mediji bi trebali razmotriti mogućnosti različitih modela finansiranja izvan donatorske podrške, uključujući komercijalne usluge, donacije publike, pretplate i generiranje različitih izvora prihoda. Redakcije bi trebale mapirati potrebe svoje publike prilikom razvoja novih aktivnosti/usluga, te educirati publiku o troškovima kvalitetnog novinarstva i važnosti finansijske podrške publike za njihov rad.
- Medijske organizacije i novinari trebaju imati podršku u prilagođavanju upotrebi novih tehnologija, uključujući vještačku inteligenciju, s ciljem optimizacije rutinskih zadataka i unapređenja produkcije i distribucije sadržaja, uz očuvanje etičkih i profesionalnih standarda. Posebno, mediji i novinari trebaju transparentno objavljivati upotrebu vještačke inteligencije u produkciji sadržaja, što doprinosi odgovornosti i održava povjerenje publike u medije.
- Mediji trebaju osigurati ispravno predstavljanje, kao i kontinuirano izvještavanje i vidljivost nedovoljno zastupljenih grupa, kako bi se odrazila društvena raznolikost, promovirala inkluzivnost i osporili stereotipi. Preporučuje se češća primjena principa *explanatory* novinarstva, kojim se složene teme čine pristupačnijim i relevantnijim za javnost, čime se podstiče učešće informisanih građana u demokratskim procesima.
- Mediji bi trebali poduzeti mjere za jačanje povjerenja publike. Trebali bi proaktivno objavljivati informacije o strukturi vlasništva medija i "impressum." Kako bi potaknuli uključenost publike, trebali bi razmotriti razvoj formata i kanala za direktnu komunikaciju i interakciju s publikom, jer to može izgraditi povjerenje i odnos s publikom.
- Donatori bi trebali razmotriti podržavanje *community*, lokalnih, malih i nezavisnih medija kao prioritet, fokusirajući se na njihovu samoodrživost. Trebalo bi podržavati medije u diversifikaciji izvora prihoda, uključujući razvoj komercijalnih usluga. Trebalo bi podržavati medije u širenju izvora prihoda, uključujući komercijalne usluge, kako bi se osigurala dugoročna održivost.
- Donatori mogu razmotriti pojednostavljenje zahtjeva za izvještavanje, gdje je to moguće, kako bi se smanjio administrativni teret za nezavisne medije registrirane kao organizacije civilnog društva – kako bi se mediji mogli efikasnije fokusirati na svoj osnovni rad.

- Istraživači medija i predstavnici akademske zajednice trebali bi pažljivo razmotriti reprezentativnost istraživačkih uzoraka prilikom proučavanja konzumiranja medija, povjerenja i srodnih tema u Bosni i Hercegovini s obzirom na visokofragmentiranu medijsku scenu u zemlji.
- Civilno društvo treba razvijati zagovaračke aktivnosti i stručnost za zaštitu slobode medija i slobode izražavanja te pružati podršku medijima u rješavanju hitnih pitanja. To uključuje posredovanje sa drugim relevantnim akterima, kao što su institucije, donatori i međunarodne organizacije.
- Civilno društvo treba pojačati napore u unapređenju programa edukacije o medijskoj i informacijskoj pismenosti za sve relevantne aktere, uključujući novinare, studente i širu javnost.
- Univerziteti, srednje škole i mediji trebali bi istražiti mogućnosti održivih partnerstava radi izgradnje građanske svijesti i praktičnih vještina. Trebalo bi istražiti potencijal korištenja medija kao alata za učenje kroz predmete u osnovnim, srednjim i visokoškolskim ustanovama. Kurikulumi novinarstva i komunikacija na univerzitetima trebali bi obuhvatiti nove i nadolazeće tržišne trendove (podatke, proizvode, publiku, AI, platforme).

REFERENCE I IZVORI

BHRT (12. maj 2025). *Šta donosi najavljeni zakon o medijima u Republici Srpskoj?*. Preuzeto 17. 11. 2025. sa <https://www.bhrt.ba/%C5%A1ta-donosi-najavljeni-zakon-o-medijima-u-republici-srpskoj>

Dinarević, H. (20. januar 2025). *Nema mjerenja gledanosti bez izmjena Zakona o mjeriteljstvu*. Media.ba. Preuzeto 17. 11. 2025. sa <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/nema-mjerenja-gledanosti-bez-izmjena-zakona-o-mjeriteljstvu>

Fokus grupa sa građanima uzrasta od 18 do 35 godina, održana 9. juna 2025. u Mostaru

Fokus grupa sa građanima uzrasta od 36 do 65 godina, održana 19. juna 2025. u Novom Gradu

Fokus grupa sa građanima sa značajnim kulturnim i društvenim kapitalom i utjecajem, održana 17. juna 2025. u Sarajevu

Fokus grupa s medijskim profesionalcima, održana 16. juna 2025. u Sarajevu

Fokus grupa s medijskim profesionalcima, održana 18. juna 2025. u Banjoj Luci

fzzz.ba (13. maj 2025). *Koja zanimanja su suficitarna, a koja deficitarna?*. Agencija za rad i zapošljavanje FBiH. Preuzeto 17. 11. 2025. sa <https://www.fzzz.ba/ID:C-1166?csrt=160905841236157361>

MOnline (30. maj 2025). *Ustavni sud BiH neustavnim proglasio "zakon o stranim agentima"*. Media.ba. Preuzeto 17. 11. 2025. sa <https://www.media.ba/bs/vijesti-i-dogadaji-vijesti/ustavni-sud-bih-neustavnim-proglasio-zakon-o-stranim-agentima>

Newman, N., Ross Arguedas, A., Robertson, C. T., Nielsen, R. K., Fletcher, R. (2025). Izvještaj o digitalnim medijima 2025. Reutersov Institut za proučavanje novinarstva. Preuzeto 17. 11. 2025. sa <https://doi.org/10.60625/risj-8qqf-jt36>

Osmić, A., Turčilo, L., Mujagić, N., Šadić, S., Alibegović, A., Dudić Sijamija, A. *Istraživanje mladih: Položaj, mišljenja i stavovi mladih u Bosni i Hercegovini*. FES. Preuzeto 17. 11. 2025. sa <https://library.fes.de/pdf-files/bueros/sarajevo/21524.pdf>

RSF (2025). *Bosna-Hercegovina*. Preuzeto 17. 11. 2025. sa <https://rsf.org/en/rsf-world-press-freedom-index-2025-economic-fragility-leading-threat-press-freedom>

Sokol, A. (22. juli 2025). *Budućnost medija: Od novinarstva ne smijemo odustati*. Media.ba. Preuzeto 17. 11. 2025. sa <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/buducnost-medija-od-novinarstva-ne-smijemo-odustati>

Sokol, A. (2025). NARUŠAVANJE MEDIJSKIH SLOBODA, NARUŠAVANJE DEMOKRATIJE: Budućnost medija u Bosni i Hercegovini – Činjenice i trendovi. Fondacija "Mediacentar", Sarajevo; Mirovni inštitut, Ljubljana. Preuzeto 17. 11. 2025. sa https://futureofmedia.seenpm.org/wp-content/uploads/2025/02/Ourmedia_BIH-ENG_25-01-22.pdf

Sokol, A., Gačanica, L. (2025). *Zaštita slobode medija u Bosni i Hercegovini: Koraci prema evropskim integracijama*. Mediacentar, Sarajevo. Preuzeto 17. 11. 2025. sa https://media.ba/sites/default/files/zastita_medijskih_sloboda_u_bih_-_web_pages_1.pdf

Tačno.net. (6. august 2025). *CIK BiH oduzeo mandat Miloradu Dodiku*. Preuzeto 17. 11. 2025. sa <https://tacno.net/cik-bih-oduzeo-mandat-miloradu-dodiku/>

Tomić, S. (5. februar 2025). *Obustava američke pomoći pogađa nezavisne redakcije u BiH*. Media.ba. Preuzeto 17.11.2025. sa <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/obustava-americke-pomoci-pogada-nezavisne-redakcije-u-bih>

Tomić, S. (17. septembar 2025). *Jedna taksa, tri servisa, bezbroj problema: Kako riješiti krizu javnog RTV-sistema u BiH*. Media.ba. Preuzeto 17. 11. 2025. sa <https://www.media.ba/bs/magazin-medijska-politika-regulativa/jedna-taksa-tri-servisa-bezbroj-problema-kako-rijesiti-krizu>

Vujatović, Đ. (3. mart 2025). *Ohrabren Trumpovim potezima, Dodik kreće u obračun s nevladinim organizacijama*. Detektor.ba. Preuzeto 17. 11. 2025. sa <https://detektor.ba/2025/02/03/ohrabren-trumpovim-potezima-dodik-krece-u-obracun-s-nevladinim-organizacijama/>

DODATAK I – OPIS FOKUS GRUPA

Tabela 1: **PODACI O FOKUS GRUPAMA I UČESNICIMA**

	Profil grupe	Datum i mjesto	Broj učesnika	Karakteristike grupe	Regrutacija i uzorak
Fokus grupa 1	Građani, uzrast 18–35	9. 6. 2025. Mostar	3M/5Ž	Redovni birači (7/8); nizak politički angažman; primarni izvori medija: online mediji i društvene mreže.	Javna objava, lančani odabir
Fokus grupa 2	Građani, uzrast 36–65	19. 6. 2025. Novi Grad	5M/4Ž	Redovni birači (9/9); visok politički angažman; primarni izvor medija: društvene mreže i online mediji	Javna objava, lokalni informant
Fokus grupa 3 (Kontrolna grupa građana)	Građani sa značajnim društvenim i kulturnim kapitalom	17. 6. 2025. Sarajevo	6M/2Ž	Univerzitetski profesori, umjetnici, stručnjaci	Ciljani uzorak
Fokus grupa 4	Novinari	16. 6. 2025. Sarajevo	6M/4Ž	Urednici i novinari online medija i televizije (javni servis)	Ciljani uzorak
Fokus grupa 5	Novinari	18. 6. 2025. Banja Luka	4M/4Ž	Urednici i novinari online medija i televizije (javni servis)	Ciljani uzorak

Lista učesnika u fokus grupama

Fokus grupa 1

1. Žena, 20, Mostar
2. Žena 1, 24, Mostar
3. Žena 2, 24, Mostar
4. Žena, 26, Blagaj
5. Žena, 29, Mostar
6. Muškarac, 26, Mostar
7. Muškarac 1, 27, Mostar
8. Muškarac 2, 27, Mostar

Fokus grupa 2

1. Muškarac 1, 39, Novi Grad
2. Žena, 38, Svodna
3. Žena 1, 52, Novi Grad
4. Muškarac, 43, Vodičevo
5. Žena 2, 52, Novi Grad
6. Muškarac, 51, Novi Grad
7. Žena, 49, Novi Grad
8. Muškarac 2, 39, Novi Grad
9. Muškarac, 48, Rašće

Fokus grupa 3

1. Adisa Bašić, univerzitetska profesorica i spisateljica, Sarajevo
2. Feđa Štukan, glumac i pilot, Sarajevo
3. Senadin Musabegović, univerzitetski profesor i pisac, Sarajevo
4. Zlatko Ganić, univerzitetski profesor, direktor digitalnih medija "Fabrika", Sarajevo
5. Damir Šagolj, univerzitetski profesor i dokumentarista, direktor Fondacije WARM, Sarajevo
6. Amra Bakšić Čamo, univerzitetska profesorica i producentica, Sarajevo
7. Nenad Veličković, univerzitetski profesor i pisac, Sarajevo
8. Nerzuk Ćurak, univerzitetski profesor i politolog, Sarajevo

Fokus grupa 4

1. Mladen Bubonjić, urednik, Gerila, online medij
2. Vanja Stokić, glavna urednica, eTrafika, online medij
3. Ljiljana Smiljanić, novinarka, Al Jazeera Balkans
4. Elvir Padalović, urednik, Buka, online medij
5. Tamara Ćuruvija, novinarka, RTRS
6. Andrijana Pisarević, novinarka, Capital, online medij
7. Dejan Šajinović, novinar, "Nezavisne novine"
8. Đorđe Vujatović, dopisnik, FTV

Fokus grupa 5

1. Amarildo Gutić, novinar, "Žurnal"
2. Irvin Pekmez, novinar, BIRN
3. Damir Bevanda, predstavnik, "Oslobođenje" podcasts
4. Neda Tadić, BHRT
5. Dalibor Tanić, novinar i aktivista
6. Minel Abaz, freelance novinar
7. Dinko Dudić, glavni urednik, "Fokus"
8. Amina Bijelonja, freelance novinarka
9. Maida Salkanović, freelance novinarka
10. Gordana Antoniće, novinarka, FTV

O AUTORKI

Lamija Kovačević je istraživačica u Mediacentru Sarajevo, gdje piše članke, analize, izvještaje i *policy* dokumente te koordinira istraživačke procese. Diplomirala političke nauke i međunarodne odnose, sa specijalizacijom iz diplomatije i međunarodnog prava, na Univerzitetu SSST, te magistrirala ljudska prava i demokratiju na Univerzitetu u Sarajevu i Univerzitetu u Bolonji. Nagrađivana je za akademski uspjeh. Autorica je istraživanja na teme medija, dinamike konflikta u digitalnoj sferi, marginaliziranih narativa u vanjskopolitičkom diskursu i dr.

DIVERSIFIKACIJA MEDIJA I SLABLJENJE UTJECAJA PROFESIONALNOG NOVINARSTVA

Budućnost medija u Bosni i Hercegovini – Mišljenja ključnih aktera

Ova publikacija rezultat je istraživanja provedenog u okviru projekta „**Naši mediji: Akcija civilnog društva za razvijanje medijske pismenosti i aktivizma, suzbijanje polarizacije i promovisanje dijaloga**“. Drugi dio istraživanja u tematskom okviru pod nazivom „Budućnost medija na Zapadnom Balkanu i u Turskoj“, sproveden je tokom 2025. godine i fokusira se na analizu stavova i mišljenja građana i medijskih profesionalaca o medijima i demokratiji u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Kosovu, Severnoj Makedoniji, Srbiji i Turskoj.

Projekat „**Naši mediji: Akcija civilnog društva za razvijanje medijske pismenosti i aktivizma, suzbijanje polarizacije i promovisanje dijaloga**“ zajednički provodi devet organizacija za razvoj medija sa Zapadnog Balkana i Turske uz finansijsku podršku Evropske unije. Koordinator trogodišnjeg projekta je Fondacija Mediacentar Sarajevo. Partneri u projektu su Albanski institut za medije u Tirani, Bianet u Istanbulu, Makedonski institut za medije u Skoplju, Institut za medije Crne Gore u Podgorici, Novosadska novinarska škola, Mirovni institut u Ljubljani, Savjet za štampu Kosova u Prištini i Mreža za profesionalizaciju medija jugoistočne Evrope (SEENPM).